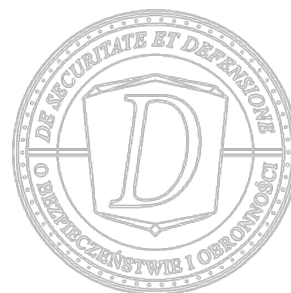

Marta STEMPIEŃ¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach²

Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa

marta.stempien@onet.pl

DŹIHADYZM A TWORZENIE QUASI-PAŃSTW. FUNKCJONOWANIE „PAŃSTW DŹIHADYSTYCZNYCH” W PRZESTRZENI MIĘDZYNARODOWEJ – STUDIUM PORÓWNAWCZE

ABSTRAKT: Pomimo, że Państwo Islamskie jest obecnie jednym z największych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego, to próby utworzenia quasi-państw przez dżihadystów, które można określić mianem „państw dżihadystycznych”, nie są nowym zjawiskiem. Na przestrzeni lat powstało wiele islamskich emiratów, państw islamskich i kalifatów, w tym m.in. Islamski Emirat Afganistanu czy Islamski Emirat Somalii.

Celem artykułu jest określenie w jaki sposób struktury „państw dżihadystycznych” są w stanie dokonywać ekspansji, a także jakie są prognozy ich funkcjonowania w środowisku międzynarodowym. Artykuł opiera się zarówno na istniejących strukturach, jak i tych, które uległy dezintegracji, stworzonych przez Asz-Szabab, Boko Haram, Talibów oraz Państwo Islamskie. Współczesne środowisko międzynarodowe tworzy odpowiednie warunki nie tylko dla proliferacji ideologii dżihadyzmu, o czym świadczą liczne ataki terrorystyczne, ale także to do budowy quasi-państw. Wydaje się, że struktury formowane przez dżihadystów są coraz bardziej skoncentrowane na rozwoju administracji na okupowanych terytoriach. Jednakże istnieje szereg ograniczeń, uniemożliwiających długofalowe funkcjonowanie „państw dżihadystycznych”, dlatego żadne z dotychczas utworzonych nie przetrwało próby czasu.

SŁOWA KLUCZOWE: Asz-Szabab, Boko Haram, dżihadyzm, emirat, kalifat, „państwo dżihadystyczne”, Państwo Islamskie, Talibowie

¹ Marta Stempień – magister, doktorantka w Zakładzie Bezpieczeństwa Międzynarodowego i Studiów Strategicznych Instytutu Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół problematyki międzynarodowego terroryzmu, dżihadyzmu, współczesnych wojen i konfliktów zbrojnych, w szczególności w regionie Bliskiego Wschodu, a także geopolityki Stanów Zjednoczonych. Jest autorką publikacji naukowych, w czasopiśmie tj. „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne”, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” czy „Secretum. Służby specjalne, bezpieczeństwo i informacja” oraz w monografiach o zasięgu krajowym i międzynarodowym, poświęconym zagadnieniom bezpieczeństwa.

² Siedlce University of Natural Sciences and Humanities.

FUNCTIONING OF „JIHADI STATES” IN THE INTERNATIONAL SPACE – COMPARATIVE STUDY

ABSTRACT: Although the Islamic State is now one of the main threats to international security, the jihadists’ attempts to create quasi-states, which can be called “jihad-states” are not a new phenomenon. Over the years, a number of Islamic emirates, Islamic states and caliphates have been created, including Islamic Emirate of Afghanistan, or Islamic Emirate of Somalia.

The article aims to determine how the structure of “jihadi-states” are able to carry out the expansion, and what are the forecasts of their operational capabilities in the international environment. The article is based both on existing structures, and those that disintegrated, created by Al-Shabaab, Boko Haram, Taliban and Islamic State. Contemporary international environment creates the right conditions for the proliferation of, not only the jihadism ideology, as evidenced by numerous terrorist attacks, but also for the construction of a quasi-states. It seems that the structures formed by the jihadists are increasingly focused on the administration development in the occupied territories. However, there are a number of limitations that prevent the long-term functioning of “jihadi-states” because none of the previously created survived the test of time.

KEYWORDS: Al-Shabaab, Boko Haram, caliphate, emirate, “jihadi-state”, jihadism, Islamic State, Taliban

WPROWADZENIE

Proklamowanie quasi-państwa, opartego na ideologii dżihadyzmu³ czy to pod nazwą islamskiego emiratu, państwa islamskiego lub kalifatu, wydaje się deklaracją zwiększania wpływów i postępującego rozwoju danej grupy. Jest również działaniem mającym na celu zniechęcenie oponentów, a więc ukazanie własnej siły. Takie quasi-państwa tworzone przez organizacje dżihadystyczne dzielą szereg istotnych cech. Przede wszystkim są silnie zakorzenione w ideologii, nastawione internacjonalistycznie oraz ekspansywnie. Przejawiając silną chęć zwalczania „wrogów islamu”, przede wszystkim cywilizacji Zachodu. Nie uznają międzynarodowego porządku, granic państwowych oraz narodowości, dążąc do ustanowienia globalnego podmiotu opartego na szariacie.

Jednakże w historii podobnych manifestów okazywało się, że tego typu twory nie utrzymywały swojej samozwańczej państwowości. Pomimo licznych prób utworzenia quasi-państw przez dżihadystów, które można określić mianem „państw dżihadystycznych”, żadne z nich nie zbudowało trwałych struktur państwowych. Co więcej większość z nich istniała jedynie w sferze deklaratywnej, bowiem zostały utworzone jedynie aby odstraszyć rywali. Inne utrzymywały się stosunkowo długo podejmując kompleksowe próby zarządzania okupowa-

³ Dżihadyzm to „inspirowana religijnie ideologia głosząca, że użycie wszelkich dostępnych środków w celu opanowania całego świata przez islam jest obowiązkiem moralnym każdego muzułmanina”; R.J. Neuhau, *The Regensburg Moment*, “First Things”, listopad 2006, s. 68; Dżihadyzm można podzielić na: irredentny, rewolucyjny, klasyczny oraz globalny. Pierwsza forma, charakteryzuje się dążeniem do wyzwoleń ziem zamieszkiwanych przez daną grupę oraz atakowaniem konkretnego wroga. Dżihadyzm rewolucyjny dąży do obalenia władz danego państwa. Klasyczny jego forma cechuje się odwoływaniem do obrony ludności muzułmańskiej przez zewnętrznym agresorem, zaś globalny dżihadyzm, charakteryzuje się działaniami nieograniczonymi geograficznie; G. Ramsay, *Jihadi Culture on the World Wide Web*, New York: Bloomsbury Academic 2013, s. 5.

nym terytorium. Przykładem tego typu podmiotów są: Islamski Emirat Afganistanu, Islamski Emirat Somalii czy Emirat Kaukaski. Jednakże szczególny rozrost roli tego typu struktur nastąpił po wydarzeniach określanych mianem „Arabskiej Wiosny”. Mowa tu nie tylko o kalifacie Państwa Islamskiego, a wcześniej Państwie Islamskim w Iraku i Syrii, ale także nigeryjskim kalifacie Boko Haram, który pomimo złożenia przysięgi wierności liderowi IS, wydaje się w znacznej mierze funkcjonować na własnych zasadach.

Chociaż próby stworzenia „państw dżihadystycznych” są stałym elementem współczesnego świata, to od kilku lat takie działania uległy nasileniu. Ponadto grupy tworzące tego typu podmioty są coraz bardziej świadome trudności w ich długofalowym utrzymaniu. Z tego względu koncentrują się nie tylko na taktykach specyficznych dla organizacji terrorystycznych, ale także rozwijają administrację na zajętych terytoriach. Dżihadyści stają się coraz bardziej wyspecjalizowani w wykorzystywaniu destabilizacji państw do rozrostu własnych struktur. Korzystają z destabilizacji wewnętrznej danego państwa, nie chcąc funkcjonować jak organizacje terrorystyczne, nieposiadające własnego terytorium, a jedynie niewielkie bazy, które wspierane są przez lokalnych sojuszników.

Artykuł prezentuje „państwa dżihadystycznych”, na przykładzie struktur Talibów, Asz-Szabab, Boko Haram oraz Państwa Islamskiego, omawiając ich cechy wspólne oraz rozbieżności. Przedstawia sposoby rozumienia ich wyjątkowo agresywnego zachowania, ostatecznie dokonując oceny oraz prognozy ich funkcjonowania w środowisku międzynarodowym.

„PAŃSTWA DŻIHADYSTYCZNE” W AFGANISTANIE I SOMALII

Przed proklamowaniem samozwańczego kalifatu Państwa Islamskiego, najbardziej „udanymi” próbami utworzenia „państw dżihadystycznych” były twory afgańskich Talibów oraz somalijskiej Asz-Szabab. W październiku 1997 r. Talibowie ogłosili powstanie Islamskiego Emirat Afganistanu, który w 2000 r. kontrolował prawie 90 proc. powierzchni państwa, na terytorium którego został utworzony⁴. Afganistan to państwo o powierzchni 652 230 km², a więc Talibowie w okresie panowania kontrolowali ponad 587 tys. km². Nawet po jego upadku w 2001 r., zachowali znaczny stopień kontroli nad lokalnymi społecznościami. Pomimo zniszczenia samozwańczej struktury, Talibowie uznają, że funkcjonuje ona nadal, będąc jedynym pełnoprawnym państwem islamskim, a każdy kolejny przywódca jest jedynym prawowitym imamem. Od 2001 r. walczą oni o odzyskanie władzy w Afganistanie⁵.

Okres panowania afgańskiego emiratu to również zawiązanie sojuszu z Al-Kaidą Osamy ibn Ladena. Pomimo, że relacje Talibów z Al-Kaidą naznaczone są wieloma konfliktami, to terytorium Afganistanu uznawane jest za główną kwaterę dżihadystów kierowanych przez Ajmana az-Zawahiriego. Działalność Al-Kaidy, ograniczona w ostatnich latach przez wzrost aktywności Państwa Islamskiego, zdaje się wymuszać zacieśnianie więzi z afgańskimi, ale

⁴ I. Ness (ed.), *International Encyclopedia of Revolution and Protest*, Oxford 2009, s. 3247.

⁵ Vide A. Rashid, *Taliban*, New Haven, CT: Yale University Press 2010, H. Abbas, *The Taliban revival: violence and extremism on the Pakistan-Afghanistan frontier*, New Haven, London: Yale University Press, 2014.

również pakistańskimi Talibami. Potwierdza to złożenie przysięgi wierności przez lidera Al-Kaidy przywódcy Talibów – Akhtarowi Mohammadowi Mansourowi, z sierpnia 2015 r. Publiczna akceptacja zobowiązania pokazuje, że nowy lider afgańskich dżihadystów nie ma zamiaru zerwać więzi z Al-Kaidą⁶.

Wydaje się, że przysięga Az-Zawahiriego jest pragmatycznym zabiegiem, mającym na celu zażegnanie walki o władzę, po śmierci mułły Omara⁷. Spory wewnętrzne wśród poszczególnych grup Talibów, mogą spowodować przejęcie wpływów w regionie przez tzw. Państwo Islamskie, które utworzyło w Afganistanie i Pakistanie Prowincję Khurasan (*Wilayat Khurasan*), na mocy przysięgi złożonej przez członków Tehrik-e-Taliban⁸. Zatem zobowiązanie ma na celu wzmocnienie globalnej sieci Al-Kaidy, która w ostatnich latach nie tylko ucierpiała z powodu utraty części swojego pierwotnego przywództwa, na czele z Osmą ibn Ladenem, ale także straciła zwierzchnictwo na wieloma lokalnymi grupami i oddziałami na rzecz samozwańczego kalifatu Państwa Islamskiego.

Innym obszarem budowania wpływów Al-Kaidy stała się Somalia, w której organizacja w 2012 r. utworzyła swoją filię. Pomimo, że w 2009 r. somalijski parlament usankcjonował wprowadzenie w całym kraju prawa szariatu, to Asz-Szabab (*Harakat asz-Szabab al-Mudżahidin* – HSM; *Xarakada Mujaahidiinta al-Shabaab*) w 2010 r., ogłosiło powstanie emiratu w Somalii. Od tego czasu kontroluje znaczną część terytorium tego państwa, Pozostała podzielona jest pomiędzy obszar kontrolowany przez władze centralne, na czele z prezydentem Hassanem Sheikhiem Mohamudem oraz samozwańcze republiki Galmudug, Puntland oraz Somaliland⁹, które wybiły się na niepodległość na skutek wojny domowej. Rząd w zasadzie nie posiada realnej kontroli nad terytorium Somalii, władając jedynie fragmentami zdestabilizowanego państwa¹⁰.

Asz-Szabab, podobnie jak Talibowie, na ogół wykorzystuje partyzancką formę walki i jest skonstruowana na podobieństwo sił rebelianckich. Jedna trzecia z dokonywanych przez tę grupę ataków to zamachy bombowe. W 2014 r., w Somalii miało miejsce dwa razy więcej ataków i zgonów z powodu zamachów terrorystycznych niż w 2013 r., a Asz-Szabab była odpowiedzialna za większość ataków¹¹.

⁶ *As-Sahāb Media presents a new video message from Dr. Ayman al-Zawāhirī: “Pledging Bay’ah To Mullā Akhtar Muḥammad Manṣūr”*, <http://jihadology.net/2015/08/13/as-sa%E1%B8%A5ab-media-presents-a-new-video-message-from-dr-ayman-al-%E1%BA%93awahiri-pledging-bayah-to-mulla-akhtar-mu%E1%B8%A5mmad-man%E1%B9%A3ur/> (20.09.2015).

⁷ Muhammed Omar, zwany mułłą Omarem, był twórcą i wieloletnim przywódcą ugrupowania Talibów. Po przejęciu władzy a Afganistanie, stał na czele Islamskiego Emiratu Afganistanu.

⁸ *Law of Allah or The Laws of Man*, “Dabiq”, 2014, Iss. 10, Ramadan 1436 (czerwiec/lipiec 2014), s. 23.

⁹ W 1998 r. niezależność ogłosił również Jubaland, jednakże w 2001 r., na mocy porozumienia powrócił pod kontrolę somalijskich władz. Z kolei w 2007 r. niezależność ogłosił Maakhir, który w 2009 r. przyłączył się do Puntlandu.

¹⁰ Vide S.J. Hansen, *Al-Shabaab in Somalia: The History and Ideology of a Militant Islamist Group, 2005-2012*, Oxford, New York 2013.

¹¹ *Global Terrorism Index 2015*, The Institute for Economics and Peace, Pobrano z: <http://economicandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf>, s. 27.

Działalności Asz-Szabab i Talibów jest skoncentrowana lokalnie. Można powiedzieć, że walczą oni z miejscowym wrogiem, a więc władzami Afganistanu, Pakistanu i Somalii. Są to jednak podmioty skupione wokół Al-Kaidy¹², a ta uznaje konieczność walki z wrogiem dalekim (*al-adou al-baed*) – cywilizacją Zachodu. Nie oznacza to jedynie dokonywania zamachów na terytorium państw zachodnich ale także walkę, z reżimami sojusznicznymi w stosunku do Zachodu oraz zwalczania wszelkich przejawów zachodniej ingerencji w państwach, w których funkcjonują dżihadysty. Dla liderów Al-Kaidy zdobywanie terytoriów, ma służyć jedynie do bezpiecznej organizacji ataków wymierzonych w Zachód lub jego interesy, bowiem to Stany Zjednoczone, państwa europejskie oraz cała cywilizacja zachodnia postrzegane są jako główny oponent. Zatem Al-Kaida koncentruje się na fragmentacji struktur międzynarodowych, a nie na budowie lokalnych, bowiem bez zdestabilizowania głównego oponenta, niemożliwe jest utworzenie trwałych fundamentów pod budowę kalifatu¹³.

Takie rozbieżności na poziomie ideologicznym oraz w sposobie działania doprowadziły do rozłamu w globalnym ruchu dżihadystycznym i powstania Państwa Islamskiego¹⁴. Strategia Al-Kaidy, oparta na walce i fragmentacji struktur międzynarodowych, odsuwająca na dalszy plan budowę struktur lokalnych oraz perspektywę globalnego kalifatu, może oddalać od niej filie. Grupy dżihadystów, funkcjonujące w danym państwie walczą bowiem o uzyskanie nad nim kontroli, niezależnie od tego czy ścierają się ze strukturami państw zachodnich, władzami danego państwa czy też innymi grupami dżihadystycznymi. Wydaje się, że działanie w tzw. podziemiu nie jest perspektywą zadowalającą wielu dżihadystów, co potwierdza fenomen przyciągania Państwa Islamskiego, wabiącego iluzją dostatniego życia w samozwańczym kalifacie. W październiku 2015 r. około dwustu członków Asz-Szabab, działających przy granicy z Kenią, złożyło przysięgę wierności Państwu Islamskiemu, dokonując kolejnego rozłamu w globalnej sieci Al-Kaidy¹⁵. Należy zatem pamiętać, że wyżej wymienione organizacje podobnie jak IS – wówczas ISIS – mogą odłączyć się od Al-Kaidy i podjąć walkę o utworzenie islamskiego państwa, co wydaje się celem ostatecznym wszystkich dżihadystów.

SAMOZWAŃCZY KALIFAT PAŃSTWA ISLAMSKIEGO

Obecna struktura, którą określa się mianem Państwa Islamskiego wiąże swoją genezę z działalnością dżihadysty jordańskiego pochodzenia – Abu Musaba az-Zarkawiego, który

¹² Centrala Al-Kaidy ulokowana jest w Afganistanie i Pakistanie, ale organizacja tworzy filie w innych regionach, w Jemenie działa Al-Kaida Półwyspu Arabskiego (AQAP), w Algierii, Mali, Mauretanii i Nigrze, Al-Kaida Islamskiego Maghrebu (AQIM), w Syrii Dżabat an-Nusra (Front al-Nusra), zaś w Somalii Asz-Szabab. W 2014 r. utworzono Al-Kaidę na Subkontynencie Indyjskim (AQIS).

¹³ Vide M. Stempień, *Global encounter. Rivalry between Islamic State and Al-Qaeda over the supremacy of the global jihadist movement*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna”, nr 3(50) 2015, s. 198-218.

¹⁴ Ostatecznie Ajman az-Zawahiri zerwał więzi z ISIS w lutym 2014 r., uznając Front an-Nusra za zostanie filią Al-Kaidy.

¹⁵ Ch. Anzalone, *From al-Shabab to the Islamic State: The Bay'a of 'Abd al-Qadir Mu'min and Its Implications*, *Jihadology*, Oct. 29, 2015, <http://jihadology.net/2015/10/29/guest-post-from-al-shabab-to-the-islamic-state-the-baya-of-abd-al-qadir-mumin-and-its-implications/> (05.11.2015).

pod koniec lat 90. XX w. utworzył Grupę Monoteizmu i Dżihadu (*Jamaat al-Tawhid wa-l-Jihad* – JTWJ). W 2004 r. ugrupowanie usankcjonowało zwierzchnictwo Al-Kaidy, przekształcając się w jej filię – Al-Kaidę w Iraku (*Al-Qaeda in Iraq* – AQI). W 2006 r. wraz z innymi organizacjami AQI powołała Radę Szury Mudżahedinów (*Mujahedeen Shura Council; Majlis Shura al-Mujahideen* – MSM), która wkrótce ogłosiła utworzenie Państwa Islamskiego w Iraku (*The Islamic State of Iraq* – ISI; *Al-Dawla fi al-Islamiya fi Iraq*).

W kwietniu 2013 r. lider ISI Abu Bakra al-Baghdadi ogłosił rozszerzenie Państwa Islamskiego w Iraku na terytorium Syrii, jednocześnie dokonując zmiany nazwy ugrupowania na Państwo Islamskie w Iraku i al-Sham (*Al-Dawla Al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham* – DAIISH¹⁶; *Islamic State of Iraq and al-Sham* – ISIS). 29 czerwca 2014 r. ISIS ogłosiło utworzenie kalifatu, przez co również nazwa organizacji uległa zmianie. Państwo Islamskie w Iraku i al-Sham przekształciło się w Państwo Islamskie (*Al-dawla al-Islamiyya; Islamic State* – IS), co ostatecznie usankcjonowało zerwanie więzi z Al-Kaidą. Usunięcie z nazwy „w Iraku i al-Sham”, miało wskazywać na coraz większe ambicje rozprzestrzenienia się dżihadystycznej struktury w innych częściach regionu i świata, jednocześnie wskazując na projekt budowy transnarodowego kalifatu, opartego na ideologii salafizmu¹⁷. Pomimo, że Al-Kaidę zwykło się określać mianem organizacji globalnej, jej centrala w Afganistanie była i nadal jest silnie osadzona w lokalnych realiach, będąc oparta na działalności Talibów, dążących do przywrócenia emiratu w tym państwie.

W 2015 r. Państwo Islamskie zadeklarowało, że kontroluje terytorium: większe niż Wielka Brytania (244.820 km²) oraz ośmiokrotnie większe niż Belgia (30.528 km²)¹⁸. Takie dane sugerują, że samozwańcza struktura kalifatu IS ma co najmniej 245 do tys. km², co oznacza, że zajmuje prawie 40 proc. terytorium Iraku (438.317 km²) i Syrii (185.180 km²)¹⁹. Niemniej jednak jest to zaledwie ponad 40 proc., Islamskiego Emirat Afganistanu, funkcjonującego w latach 1997-2001.

Utworzenie samozwańczego kalifatu przez IS zwróciło uwagę nie tylko na kwestię zagrożeń jakie generuje salafizm dżihadystyczny, ale także na proces budowy quasi-państwowości przez dżihadystów. Państwo Islamskie na opanowanym terytorium tworzy struktury administracyjne, zbliżone do państwa totalitarnego. Posiada szereg rad: szury, szariatu, wojskową, finansową, bezpieczeństwa i wywiadu, ds. zagranicznych bojowników, ds.

¹⁶ DAIISH to arabski skrót nazwy Państwo Islamskie w Iraku i al-Sham. W mediach używa się również określeń Da'ish lub Da'esh. Również Unia Europejska w swoich dokumentach określa Państwo Islamskie jako Da'esh.

¹⁷ *This Is the Promise Of God*, Pobrano z: <https://azelin.files.wordpress.com/2014/06/shaykh-abc5ab-mue1b8a5ammad-al-e28098adnc481nc4ab-al-shc481mc4ab-22this-is-the-promise-of-god22-en.pdf>.

¹⁸ Video zaprezentowane przez Al-Hayat Media Center podaje, że terytorium kalifatu to obszar ponad 240 tys. km². Jednocześnie wskazuje, iż jest ono większe od terytorium Wielkiej Brytanii, ośmiokrotnie większe od Belgii oraz trzydzieści razy większe od Kataru (11.586 km²). Szacunki wskazują, że trzydziestokrotność katarskiego terytorium to ponad 347 tys., co sugerowałoby, że samozwańczy kalifat rozciąga się na ponad 55 proc. terytorium Iraku i Syrii. *The Islamic State* – “*And No Respite*” (En), Al-Hayat Media Center, <https://videopress.com/v/mjRqqqAP> (10.12.2015).

¹⁹ *The Islamic State* – “*And No Respite*” (En), Al-Hayat Media Center, <https://videopress.com/v/mjRqqqAP> (10.12.2015).

mediów, które są odpowiedzialne za organizację struktur wojskowych oraz cywilnych. Ponadto struktury IS oparte są na „diwanach”, instytucjach odpowiadających państwowym departamentom lub ministerstwom²⁰.

Zatem Państwo Islamskie buduje sformalizowaną sieć zależności, świadcząca o świadomości sformalizowania struktur. Przemawia za tym również tworzenie jednostek podziału administracyjnego – wilajatów (*wilayah, wilayat*) – prowincji, które utworzono nie tylko w Iraku i Syrii, ale również w innych regionach świata, w Afganistanie, Algierii, Arabii Saudyjskiej, Egipcie i Strefie Gazy, Jemenie, Libii, Nigerii, Pakistanie i Północnym Kaukazie. Ponadto w wielu innych państwach IS posiada nieformalne struktury oraz sympatyków.

Transformacja podbitych terytoriów w efektywnie administrowany organizm quasi-państwowy jest procesem niezbędne do pozyskania stabilności. Dotychczas takie struktury nie przetrwały próby czasu. Należy jednak pamiętać, że struktury z jakich wywodzi się Państwo Islamskie posiadają doświadczenie w tej kwestii. W latach 2004-2008 grupa, pod wodzą Az-Zarkawiego, która następnie utworzyła Państwo Islamskie w Iraku, zbudowała bazę na ponad 250 kilometrach kwadratowych, łącząc Tikrit i Bagdad z Ar-Ramadi, która była znana jako „trójkąt sunnicki”²¹. Ponadto, jak już zostało wspomniane, dżihadyści z IS wydają się być świadomi konieczności tworzenia sformalizowanych struktur. Niemniej jednak zbudowanie trwałego „państwa dżihadystycznego” jest jednym z największych wyzwań przed jakimi stoi przywództwo IS.

AFRYKAŃSKI KALIFAT BOKO HARAM

Boko Haram to nazwa nigeryjskiej organizacji, która w języku polskim może zostać zinterpretowana jako: „edukacja zachodnia jest grzechem” lub „zachodnia cywilizacja jest zakazana”. Odrzucenie zachodnich wartości, przede wszystkim zachodniej edukacji ma swoje źródło w czasach kolonialnych, gdy istniał kalifat Sokoto, który był jednym z najpotężniejszych imperiów w Afryce Subsaharyjskiej, obejmując część obecnej północnej Nigerii, Nigru oraz południowego Kamerunu. W XIX w. jego kres przyniosła europejska kolonizacja²². Członkowie Boko Haram wolą jednak używać arabskiej nazwy – *Jama'atu Ahlis Sunna Lidda'awati Wal-Jihad*, która oznacza „Ludzie Zaangażowani w Krzewienie Nauk Proroka i Dżihadu”²³. Początkowo Boko Haram jako sunnicka grupa fundamentalistów,

²⁰ A. Al-Tamimi, *The Evolution in Islamic State Administration: The Documentary Evidence*, “Perspectives on Terrorism”, August 2015, Vol. 9, Iss. 4, s. 117-129.

²¹ A. Celso, *Al-Qaeda's Post-9/11 Devolution. The Failed Jihadist Struggle Against the Near and Far Enemy*, New York: Bloomsbury Academic 2014, s. 113.

²² Vide R. W. Bulliet, *Religion and the State in Islam. From Medieval Caliphate to Muslim Brotherhood*, University of Denver, Center for Middle East Studies Occasional Paper Series Paper No. 2, 2013, Pobrano z: <http://www.du.edu/korbel/middleeast/media/documents/BullietPaperFinal.pdf>; J.T. Reynold, *The Politics of History: The Legacy of the Sokoto Caliphate in Nigeria*, “Journal of Asian and African Studies”, 1997 Vol. 32 (1-2), s. 5-21.

²³ J. Adibe, *What do we really know about Boko Haram?* [w:] I. Mantzikos (ed.), *Boko Haram. Anatomy of Crisis*, Bristol 2013, Pobrano z: <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Boko-Haram-e-IR.pdf>, s. 10

propagowała ścisłą formę szariatu, jednakże uległa dalszej radykalizacji i w 2009 r., przekształciła się w ugrupowanie salafickich dżihadystów²⁴.

Kalifat Boko Haram w Nigerii został proklamowany przez lidera ugrupowania – Abubakra Shekau, 24 sierpnia 2014 r., w Gwozie i od tego czasu systematycznie zwiększa swoje terytorium²⁵. Nastąpił to zatem niecałe dwa miesiące po deklaracji utworzenia kalifatu przez Państwo Islamskie, a więc można przypuszczać, że było to inspiracją dla nigeryjskich dżihadystów. Potwierdza to złożenie przysięgi wierności Państwu Islamskiemu przez Boko Haram, z 7 marca 2015 r. Zobowiązanie lidera zostało nagrane i umieszczone na Twitterze. Zwierzchność Państwa Islamskiego nad nigeryjskimi dżihadystami została usankcjonowana pod koniec marca 2015 r., gdy IS ogłosiło powstanie nowej prowincji samozwańczego kalifatu Państwa Islamskiego. Jest ona określana mianem Prowincji Afryki Zachodniej (*Wilayat Gharb Afriqiya*)²⁶.

Pomimo sformalizowania zwierzchnictwa Państwa Islamskiego, charakter działań Boko Haram jest inny niż dżihadystów z Iraku i Syrii, a bardziej zbliżony do tych z Somalii. Działalność terrorystyczna w Nigerii ma więcej wspólnego z taktyką przestępczości zorganizowanej, koncentrując się na atakach z użyciem broni palnej oraz białej, aniżeli na działaniach regularnej armii, bądź zamachach bombowych. Broń palna została wykorzystywana w ponad połowie wszystkich ataków w Nigerii, które były odpowiedzialne za 67 proc. wszystkich zgonów spowodowanych przez Boko Haram. W 2014 r. była to najbardziej niebezpieczna grupa na świecie, ze względu na liczbę ofiar, bowiem przyniosła śmierć ponad 6.118 osób²⁷. „The New York Times” szacuje, że było to ok. 6.664 osób, a liczba ta przewyższała nawet ofiary Państwa Islamskiego – 6.073 osób²⁸.

Boko Haram dąży do ekspansji ustanowionego w Nigerii państwa islamskiego, opartego na ideologii salafizmu. Podobnie jak w Somalii, północne stany włączyły prawo szariatu do swoich systemów prawnych, które były wcześniej oparte na świeckich zasadach. Niemniej jednak organizacja zmierza do całkowitego obalenia sekularnego porządku i zastąpienia go „państwem dżihadystycznym”. W swojej brutalności nigeryjscy dżihadysty nie ustępują bojownikom Państwa Islamskiego. Również model przywództwa oparty jest o zasady funkcjonowania struktury totalitarnej.

Jednakże, pomimo zadeklarowania utworzenia kalifatu oraz złożenia przysięgi wierności Państwu Islamskiemu, Boko Haram nie podejmuje większych wysiłków zmierzających do uregulowania systemu zarządzania okupowanym terytorium. Nigeryjscy dżihadysty kontrolują około 50 tys. km², jednak w dużej mierze ich funkcjonowanie opiera się na wymuszeniach

²⁴ M. Stempień, *Fenomen Boko Haram. Afrykański kalifat zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, 50/2016, s. 127-128.

²⁵ *Nigeria's jihadists. The other caliphate*, „The Economist”, Sept 6, 2014, Vol. 412 No. 8903, s. 50.

²⁶ *Spreading its tentacles; Islamic State*, „The Economist”, Vol. 416 No. 8945, July 4, 2015, s. 37-38; M. Stempień, *Fenomen Boko Haram...*, *op. cit.*, s. 129.

²⁷ *Global Terrorism Index...*, *op. cit.*, s. 22.

²⁸ D. Searcey, M. Santora, *Boko Haram Tops ISIS in Ranking Terror Groups*, „The New York Times”, 19.11.2015, s. A6.

oraz konfiskatach mienia miejscowej ludności²⁹. Grabieżcza ekspansja, nie wskazuje na długofalową wizję funkcjonowania dżihadystycznych struktur, wyniszczając zdestabilizowaną północ Nigerii. Z tego powodu grupa jest w znacznej mierze uzależniona od lokalnych zasobów, które mogą zostać szybko wyeksploatowane.

Wydaje się, że utworzenie prowincji Państwa Islamskiego w Nigerii, opartej na działalności Boko Haram jest zabiegiem propagandowym, podobnie jak złożenie przysięgi wierności przez Ajmana az-Zawahiriego liderowi Talibów. Przywództwo IS nie posiada realnego wpływu na funkcjonowanie nigeryjskich dżihadystów, którzy funkcjonują w oderwaniu od struktur Państwa Islamskiego wykazujących aktywność w przestrzeni Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu.

ZAKOŃCZENIE

Z powyższych rozważań wynika, że Państwo Islamskie pomimo tego, że zyskało, nie spotykane dotychczas, poparcie bojowników z różnych regionów świata, może nie przetrwać próby czasu. Wydaje się, że punktem wspólnym, który uniemożliwia długofalowe funkcjonowanie „państw dżihadystycznych” w środowisku międzynarodowym jest bezwzględne odanie własnej ideologii oraz niemożność nagięcia jej w stosunku do zmieniających się realiów, a więc również brak możliwości ustępstw wobec innych podmiotów, funkcjonujących w przestrzeni międzynarodowej.

W konsekwencji doprowadza to do niekończącej się rywalizacji, nie tylko z ideologicznymi oponentami, ale także z podmiotami w znacznej mierze podzielającymi światopogląd danej struktury, czego przykładem jest rywalizacja Al-Kaidy z IS. Ostatecznie prowadzi to do zależności od środowisk zewnętrznych, uniemożliwia kompromis, poszukiwanie praktycznych rozwiązań – mniej lub bardziej naginających ideologię – bez utraty poparcia kluczowych ośrodków wsparcia.

Ponadto agresywna i brutalna działalność „państw dżihadystycznych” jest sprzeczna z potrzebą konsolidacji kontroli nad opanowanym terytorium i uzyskania pewnego rodzaju międzynarodowego uznania. Należy jednak zauważyć, że skala ekspansji kalifatu Państwa Islamskiego oraz zakorzenienie tej struktury w lokalnych realiach, szczególnie w Iraku i Syrii (jej korzenie sięgają końca lat 90. XX w.), przewyższa wcześniejsze tego typu przypadki. Wydaje się, że punktem wspólnym w działalności dżihadystycznych quasi-państw jest niezwykła brutalność. Niemniej jednak to Państwo Islamskie, a raczej jego centrum iracko-syryjskie wykazuje największe zdolności do długotrwałego funkcjonowania, co nie oznacza,

²⁹ Zachodnie media mówią o około 20 tys. mil kwadratowych, a więc ok. 51.798 km². Terytorium Nigerii to obszar znacznie większy obejmujący 923.768 km², a więc kalifat Boko Haram zajmuje ok. 5,6 proc. tego państwa. Niemniej jednak jest to powierzchnia większa od niejednego państwa, porównywalna do Bośni i Hercegowiny czy Kostaryki; D. Blair, *Boko Haram is now a mini-Islamic State, with its own territory*, Jan. 10, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/nigeria/11337722/Boko-Haram-is-now-a-mini-Islamic-State-with-its-own-territory.html> (10.10.2015).

że przy skoordynowanych działaniach społeczności międzynarodowej, na stałe zagości w przestrzeni geopolitycznej Bliskiego Wschodu.

BIBLIOGRAFIA

- Abbas H., *The Taliban revival: violence and extremism on the Pakistan-Afghanistan frontier*, New Haven, London: Yale University Press, 2014.
- Adibe J., *What do we really know about Boko Haram?* [w:] I. Mantzikos (ed.), *Boko Haram. Anatomy of Crisis*, Bristol 2013, Pobrano z: <http://www.e-ir.info/wp-content/uploads/Boko-Haram-e-IR.pdf>.
- Al-Tamimi A., *The Evolution in Islamic State Administration: The Documentary Evidence*, "Perspectives on Terrorism", August 2015, Vol. 9, Iss. 4, s. 117-129.
- Anzalone Ch., *From al-Shabab to the Islamic State: The Bay'a of 'Abd al-Qadir Mu'min and Its Implications*, Jihadology, Oct. 29, 2015, <http://jihadology.net/2015/10/29/guest-post-from-al-shabab-to-the-islamic-state-the-baya-of-abd-al-qadir-mumin-and-its-implications/>.
- As-Sahāb Media presents a new video message from Dr. Ayman al-Ḍawāhirī: "Pledging Bay'ah To Mullā Akhtar Muḥammad Mansūr", <http://jihadology.net/2015/08/13/as-sa%E1%B8%A5ab-media-presents-a-new-video-message-from-dr-ayman-al-%E1%BA%93awahiri-pledging-bayah-to-mulla-akhtar-mu%E1%B8%A5mmad-man%E1%B9%A3ur/>.
- Blair D., *Boko Haram is now a mini-Islamic State, with its own territory*, Jan. 10, 2015, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/nigeria/11337722/Boko-Haram-is-now-a-mini-Islamic-State-with-its-own-territory.html>.
- Bulliet R.W., *Religion and the State in Islam. From Medieval Caliphate to Muslim Brotherhood*, University of Denver, Center for Middle East Studies Occasional Paper Series Paper No. 2, 2013, Pobrano z: <http://www.du.edu/korbel/middleeast/media/documents/BullietPaperFinal.pdf>.
- Celso A., *Al-Qaeda's Post-9/11 Devolution. The Failed Jihadist Struggle Against the Near and Far Enemy*, New York: Bloomsbury Academic 2014.
- Global Terrorism Index 2015*, The Institute for Economics and Peace, Pobrano z: <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf>.
- Hansen S.J., *Al-Shabaab in Somalia: The History and Ideology of a Militant Islamist Group, 2005-2012*, Oxford, New York: Oxford University Press 2013.
- Law of Allah or The Laws of Man*, "Dabiq", 2014, Iss. 10, Ramadan 1436 (czerwiec/lipiec 2014), Pobrano z: <http://www.clarionproject.org/docs/Issue%2010%20-%20The%20Laws%20of%20Allah%20or%20the%20Laws%20of%20Men.pdf>.
- Ness I (ed.), *International Encyclopedia of Revolution and Protest*, Oxford: Blackwell Publishing 2009.
- Neuhaus R.J., *The Regensburg Moment*, "First Things", listopad 2006.
- Nigeria's jihadists. The other caliphate*, "The Economist", Sept 6, 2014, Vol. 412 No. 8903.
- Ramsay G., *Jihadi Culture on the World Wide Web*, New York: Bloomsbury Academic 2013.
- Rashid A., *Taliban*, New Haven, CT: Yale University Press 2010.

- Reynold J.T., *The Politics of History: The Legacy of the Sokoto Caliphate in Nigeria*, "Journal of Asian and African Studies", 1997 Vol. 32 (1-2), s. 5-21.
- Spreading its tentacles; Islamic State*, "The Economist", Vol. 416 No. 8945, July 4, 2015.
- Searcey D., Santora M., *Boko Haram Tops ISIS in Ranking Terror Groups*, "The New York Times", 19.11.2015.
- Stempień Marta. 2016. *Fenomen Boko Haram. Afrykański kalifat zagrożeniem dla bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne”, 50/2016, s. 123-133.
- Stempień Marta. 2015. *Global encounter. Rivarly between Islamic State and Al-Qaeda over the supremacy of the global jihadist movement*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna, nr 3(50) 2015, s. 198-218.
- The Islamic State – “And No Respite” (En)*, Al-Hayat Media Center, <https://videopress.com/v/mjRqgqAP>.
- This Is the Promise Of God*, Pobrano z: <https://azelin.files.wordpress.com/2014/06/shaykh-abc5ab-mue1b8a5ammad-al-e28098adnc481nc4ab-al-shc481mc4ab-22this-is-the-promise-of-god22-en.pdf>.